

ЗАШТИТА И РАЗВОЈ ПОЉА ЗДРАВЉА

Медицина, у оквиру јавног здравља, пролази кроз три развојне фазе: прва ера – **борба против заразних болести**, друга ера – **бављење хроничним болестима** и трећа ера (почетак око 2006.) у којој је примарни фокус - **развој и одржавање здравља**.

Очекивало би се да, поред невероватног напретка медицине и прокламовања начела “здравље за све”, здравље буде природно, богомдано право сваког појединца.

Међутим, дешава се нешто сасвим супротно; никад више болесних људи, нових дијагноза и нових, пре свега, технолошких и биолошких терапија.

Напредак науке, пре свега, информационог технологије, нити треба, нити можемо да спречимо.

Али, можда можемо да га “замрзнемо” на тренутном нивоу до времена када ћемо спознати механизам очувања поља здравља?

Најновија искуства са пандемијом короне ојачала су потребу изучавања поступака за развој и одржавање здравља (salus – здравље, добробит, добро осећање, благостање, и genesis – порекло).

Полазећи са стајалишта салутогенезе, главно питање би било зашто се од 100 људи, изложених истим изазовима, њих 30 није разболело.

Медицина би кренула од патогенезе, тражећи узрочнике и услове који су изазвали да се 70 људи разболи (ретроспективно).

Другим речима: уместо да посматрамо оне који су подлегли проблему и откривамо разлог за то, посматрати оне које успевају и покушати открити разлог зашто им добро иде.

Салутогенеза делује проспективно, разматрајући како да се створи, побољша и унапреди физичко, ментално и социјално благостање (well-being) у циљу стварања модела за развитак науке о позитивном здрављу (positive health).

Здравље није само одсуство болести и слабости, већ целокупно стање физичке, менталне и социјалне добробити (благостања).

Кључни елементи салутогеног развоја су **КОХЕРЕНТНОСТ-узајамна повезаност**, сваки део је усаглашен са целином и утиче на цео систем.

ОСЕЋАЈ КОХЕРЕНТНОСТИ је претходно проучаван у оквиру **друштвених односа; однос појединца као јединки заједнице (породица, група, друштво у целини) у оквиру тих заједница**.

Кохерентна заједница се ствара на основу капацитета заснованог на комбинацији три фактора:

1. **РАЗУМЉИВОСТ**-способности људи да процене и разумеју ситуацију у којој се налазе,
2. **СМИСЛЕНОСТ**-да пронађу смисао кретања у правцу унапређења здравља и међусобних односа уопште
3. **УПРАВЉИВОСТ**-и да имају способност да то и учине.

Да бисмо остварили салутогенезни концепт, морамо да поседујемо **ресурсе**: материјалне, знање/интелигенција, его идентитет, стратегија преживљавања (рационална, флексибилна, далекосежна), социјална подршка, везе, обавезе (дуготрајност, кохезија, контрола), културна стабилност, магија, религија/филозофија/уметност (устаљен низ одговора) и орјентисаност ка превентиви здравља.

Међутим, кључни фактор није оно што је доступно већ **способност употребе (и поновне употребе) тога за планирану намену (циљ).**

Сматрало се да људи развијају свој осећан кохерентности током читавог живота али највише у првим деценијама живота када уче како да се суоче са животом.

Треба имати у виду основну идеју салутогенезе: **континуирано унапређење-напредовање.** Принцип напретка објашњава да највећи нивои задовољства долазе **пре од напретка него од постизања циљева**, што се објашњава адаптацијом-прилагођавањем на добре или лоше исходе.

Осећај породичне кохерентности је важан ресурс здравља, може се примењивати на појединца и на групу. Сматра се извором здравља и централним ресурсом отпорности у условима стреса и кризе, који мобилише остале ресурсе, али и омогућава стицање нових.

Треба истаћи да породично материјално стање није пресудно, већ да су и други ресурси врло битни: задовољство породицом, развијеност осећаја припадности, партнерски однос родитеља, заједничко савладавање препрека, самопоштовање.

Резултати истраживања су указали и на неке специфичности улоге оца и мајке унутар породице као система, где се улога оба родитеља може назвати сигурносном, с тим што је улога оца више усмерена ка обезбеђивању сигурности „споља“, а улога мајке ка обезбеђивању сигурности „изнутра“

Уколико имамо здраву и јаку породицу, имаћемо здрав и народ и државу!

Београд, 03.11.2023.

др Славица Аранђеловић